

PILOTNI PROJEKT VAC-PACT
ZAUPANJE V CEPLJENJE –
OZAVEŠČANJE PACIENTOV IN
STROKOVNJAKOV, KOMUNICIRANJE
Z NJIMI IN NJIHOVO ZAUPANJE

Cepljenje in kronične bolezni

Financirala
Evropska unija

Status quo

- Vsako leto na tisoče odraslih oseb po svetu zbolijo za boleznimi, ki bi se jih lahko preprečilo s cepivi.
- Osebe s kroničnimi boleznimi in dolgoročnimi zdravstvenimi težavami so na splošno bolj izpostavljene zapletom zaradi bolezni, ki se jih lahko prepreči s cepivi.

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) navaja:

Z imunizacijo se vsako leto prepreči **2-3 milijone smrti**

, zato je ta eden od najučinkovitejših zdravstvenih ukrepov, ki je na voljo: zmanjša breme kroničnih in s cepivom preprečljivih bolezni ter preprečuje nepotrebne hospitalizacije z boljšim obvladovanjem kroničnih bolezni.

- **Pandemija COVID-19 nas opominja na resnost vpliva nalezljivih bolezni na naše življenje** in pomembnost cepiv pri preprečevanju ter obvladovanju izbruhov. Nujna prizadevanja za obvladovanje COVID-19 so povzročila motnje na področju cepljenja in zagotavljanja drugih zdravstvenih storitev.

▪ V »pulzni raziskavi« SZO so bile ugotovljene **velike motnje**, saj približno **90 % držav** leta 2021 **še vedno poroča o oni ali več motnjah** nujnih zdravstvenih storitev.

Status quo

... nadaljevanje

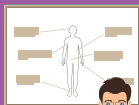
- Starejše osebe s kroničnimi boleznimi so še posebej nagnjene k zapletom zaradi nalezljivih bolezni. Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC) ocenjuje, da:

je 30 % populacije

v EU/EGP starejše od 60 let ali pa ima obstoječe zdravstvene težave, povezave s tveganjem zaradi COVID-19.

- Pomembno je poudariti, da je imunizacija ključna komponenta primarne zdravstvene oskrbe in nedvomna človeška pravica.
- Poleg tega je pravičen dostop do varnih in učinkovitih cepiv ključen za odpravo pandemije COVID-19.

Določena cepljenja morda niso priporočljiva za **nekatero osebo z oslabiljenim imunskim sistemom**, zato so izpostavljene **večjemu tveganju zaradi upada stopnje cepljenosti populacije**.

Obrnite se na svojega zdravstvenega delavca, pogovorite se o svoji situaciji in zdravstvenih potrebah ter poskrbite za ustrezno cepljenje.

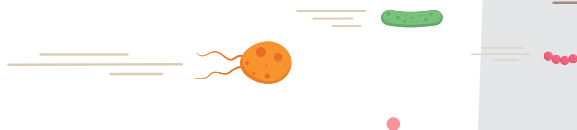
Osnove o cepivih

- Ko neželene klice, kot so bakterije ali virusi, vdrejo v telo, povzročijo neravnovesje v zdravstvenem sistemu ter napadejo in se množijo. Ta napad se imenuje **okužba** in ta povzroči **bolezen**.
- **Imunski sistem**, to je naravni obrambni sistem telesa, se proti okužbi bojuje z več orožji. Ta vključujejo rdeče krvne celice, ki prenašajo kisik v tkivo in organe, ter bele krvne celice, ki se imenujejo tudi imunске celice in se uporabljajo za boj proti okužbi.
- Bele celice sestavljajo predvsem makrofagi (ki absorbirajo tuje snovi), limfociti B (ki proizvajajo protitelesa) in limfociti T (spominske celice).

Kaj?
Cepiva

Cepiva so biološki pripravki, ki se uporabljajo za spodbujanje naravne obrambe telesa, in sicer za razvoj zaščitne in relativno dolgotrajne prilagodljive **imunosti** (odpornosti) na določeno bolezen.

Cepiva se običajno vbrizgajo z injekcijsko iglo, vendar se lahko dajejo tudi skozi usta ali razpršijo v nos.

Zakaj? Cepljenje

Cepiva spodbujajo naravno obrambo telesa z ustvarjanjem **protiteles**, tako kot v primeru, ko je telo izpostavljeno bolezni, vendar z dajanjem nadzorovanih odmerkov pomagajo pri razvoju odpornosti na določene okužbe. Cepiva preprečujejo, da bi zboleli, saj učinkovito vzpostavijo **imunski odziv** (obrambo pred tujo snovjo) v telesu brez povzročitve bolezni.

Kako? Imunizacija

Cepljenje je uporaba cepiv za razvoj **imunosti** proti hudi bolezni, namesto da bi bolezen zdravili po njenem pojavu. Brez cepiv smo izpostavljeni tveganju življenjsko nevarnih bolezni in invalidnosti. Proces vzpostavitve imunosti (zaščite) pred boleznijo s cepljenjem se imenuje **imunizacija**.

Koncept čredne imunosti

- Cepiva ščitijo cepljene, osebe v njihovi bližini in splošno skupnost. Če je **zadostno število ljudi** v populaciji **imunih** na nalezljivo bolezen, se bolezen verjetno ne bo širila z osebe na osebo. To se imenuje **imunost skupnosti** (včasih se navaja tudi kot **čredna imunost**).
- To je koristno predvsem za **podskupine prebivalstva, ki se ne morejo cepiti**, ali pri katerih **učinek cepljenja ne bi bil dovolj koristen** (npr. osebe z oslabljenim imunskim sistemom zaradi avtoimunskih bolezni, po nedavni presaditvi organa, zdravljenju raka in/ali z alergijami).

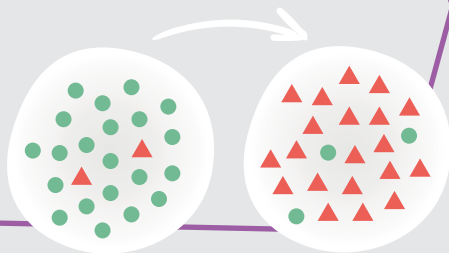
● Neimuniziran, vendar zdrav

▲ Neimuniziran, bolan in prenašalec

■ Imuniziran in zdrav

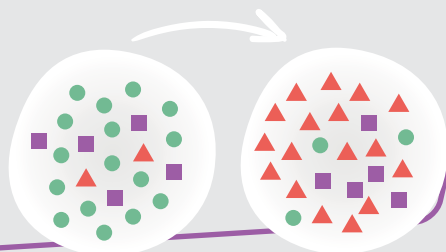
Scenarij 1:

Bolezen se prosto širi s kužnih na dovzetne osebe, če nihče ni imuniziran.

Scenarij 2:

Če so imunizirani samo nekateri, se bolezen še vedno širi, a ne prizadene imuniziranih.

Scenarij 3:

Širjenje bolezni se zajezi, ko je **imunizirana** večina ljudi. Ko populacija doseže čredno imunost, se bolezen težko širi na **dovzetne ljudi**.

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) navaja, da bi povečana globalna stopnja imunizacije lahko rešila dodatnih

1,5 milijona življenj na leto

Poleg tega programi imunizacije pripomorejo k zmanjšanju socialnih, psiholoških in finančnih bremen bolezni za paciente in njihove družine, kakor tudi splošne obremenitve zdravstvenih sistemov, sistemov socialne oskrbe in vlad.

Vrste cepiv

Obstajajo različni pristopi k razvoju cepiv. Temeljijo na **vzroku okužbe** (virus ali bakterija), **načinu okužbe celic**, **kaj bo preprečilo cepivo** in kako **se imunski sistem odzove** nanj.

Upoštevati je treba tudi, da lahko po svetu zaradi geografskih značilnosti in spreminjajočega se okolja obstajajo različni sevi virusa. Trenutno obstaja **6 glavnih vrst** cepiv:

Oslabljena (živa) cepiva

Ta cepiva vsebujejo virus ali bakterijo v oslavljeni obliki. To je različica, ki je najbolj podobna naravni okužbi. Teh cepiv vsi žal ne morejo prejeti. Za razvoj najboljšega imunskega odziva je lahko potreben več kot en odmerek.

Ošpice

Mumps

Rdečke

Norice

Rumena
mrzlica

Inaktivirana (mrtva) cepiva

Ta cepiva vsebujejo virus ali bakterijo v inaktivirani ali mrtvi obliki. So relativno varnejša za paciente z oslabljenim imunskim sistemom, vendar so lahko potrebni dodatni ali poživitveni odmerki.

Otroška paraliza

Hepatitis A

Steklina

Tifus

Influenca

Cepiva s podenotami, rekombinantna, polisaharidna in konjugatna cepiva

Ta cepiva vsebujejo le določen del virusa ali bakterije, kot so polisaharidi (sladkorji) ali proteini. Zaradi tega imajo ta cepiva manj stranskih učinkov.

Influenca tipa b

Oslovski kašelj

Hepatitis B

Toksoidna cepiva

Nekatere bakterije ob napadu na telo sproščajo toksine (strupene proteine). Toksoidna cepiva vsebujejo oslABLJENE toksine (ki se imenujejo tudi toksoidi), ki preprečujejo bolezni, ki jih povzročajo bakterije, ki proizvajajo te toksine.

Davica

Tetanus

Cepiva na osnovi informacijske ribonukleinske kisline (mRNA)

Ta cepiva vsebujejo genetska navodila v obliki mRNA za začasno proizvodnjo proteina ali dela proteina, s čimer sprožijo imunski odziv. Med cepivi proti COVID-19, ki so od septembra 2021 odobrena v EU, sta cepivi mRNA Comirnaty (Pfizer-BioNTech) in Spikevax (Moderna).

Pomembno je poudariti, da cepiva mRNA ne vplivajo in ne posegajo v DNK, telo pa se jih hitro znebi.

COVID-19

Ebola

Vrste cepiv ... nadaljevanje

Cepiva z virusnim vektorjem

Ta cepiva vsebujejo genetsko spremenjen virus, da posredujejo navodila v obliki genetske kode za začasno proizvodnjo proteina ali dela proteina, s čimer sprožijo imunski odziv. Med cepivi proti COVID-19, ki so od septembra 2021 odobrena v EU, sta cepivi z virusnim vektorjem Vaxzevria (AstraZeneca) in Janssen.

Pomembno je poudariti, da cepiva z virusnim vektorjem ne vplivajo in ne posegajo v DNK, telo pa se jih hitro znebi.

COVID-19

Določena cepiva za osebe z oslabljenim imunskim sistemom niso priporočljiva.

Za vsak posamezen primer se posvetujte z zdravstvenim delavcem.

Evropska agencija za zdravila (EMA) skrbno spremlja varnost vseh cepiv v EU.

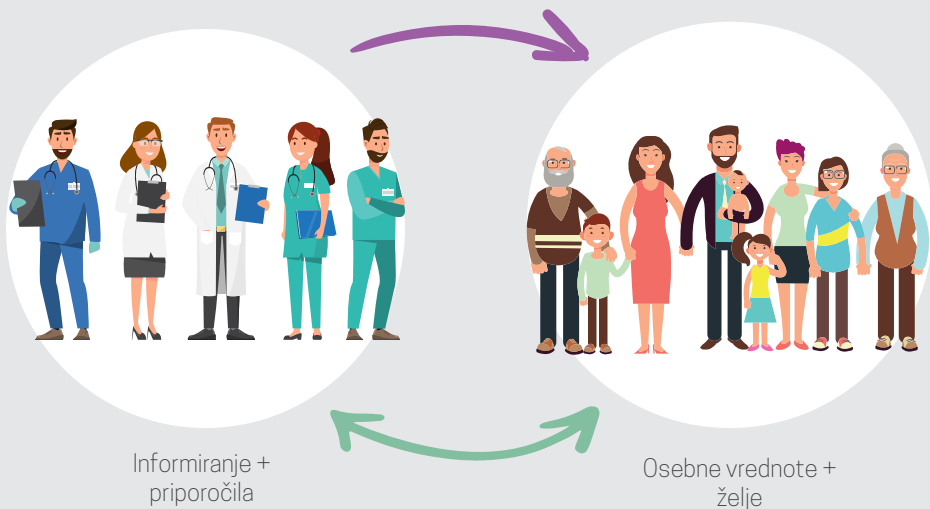
Pomembno je tudi poudariti, da se pri nekaterih pacientih po cepljenju lahko pojavijo blagi simptomi, a to je normalen znak, da telo vzpostavlja zaščito. Če se pojavijo simptomi, bi ti morali izginiti v nekaj dneh.

Partnerji pri oskrbi

- **Ljudje včasih podcenjujejo tveganje** za okužbo, zaradi česar se morda odločijo, da se ne bodo cepili. To lahko v primeru, da se okužijo, **povzroči resno tveganje** za njihovo zdravje **in zdravje drugih** s širjenjem bolezni. Zato morajo biti pacienti boljše obveščeni o tveganjih, ki jih povzročajo necepljenje.
- Na odnos pacientov do **cepljenja** pomembno vplivajo tudi nasveti zdravstvenih delavcev. Ključnega pomena je, da se nizko stopnjo interesa za cepljenje in obotavljanje obravnava prek **odprtega dialoga, podprtega z znanstvenimi dokazi**. Zdravstvenim delavcem se močno priporoča, da komunicirajo s pacienti s kroničnimi boleznimi, da bi ocenili njihove potrebe, zagotovili, da so ti seznanjeni z najnovejšimi nacionalnimi in/ali regionalnimi priporočili, in ponudili možnosti cepljenja, ko so te potrebne.

TRADICIONALNA PRAKSA

- Paternalistično informiranje + priporočila
- Informirana odločitev

SKUPNO SPREJEMANJE ODLOČITEV

1
Spodbujanje
pacientov k
sodelovanju

2
Pomoč
pacientom pri
raziskovanju
možnosti
zdravljenja

3
Ocena vrednot
in želja
pacientov

4
Sprejetje skupne
odločitve o
načrtu zdravljenja

5
Ocena napredka
zdravljenja in
pridobivanje
povratnih
informacij

- Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) v Evropi državam sicer zagotavlja smernice, vendar **politike cepljenja, načrte imunizacije**, zakonska pravila in priporočila kljub temu določajo posamezne članice EU, ki se odločijo, katera cepiva bodo financirala v okviru svojih nacionalnih zdravstvenih sistemov in jih vključila v nacionalne programe cepljenja.
- Podrobnosti o razlikah med programi cepljenja v državah EU/EGP si lahko ogledate s pomočjo načrtovalnika cepljenja, ki je na voljo pri Evropskem centru za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC).

Priporočila

Ključnega pomena je, da se cepljenje obravnava kot prednostna naloga javnega zdravstva za odrasle s kroničnimi boleznimi. Nadaljnji koraki morajo vključevati naslednje:

Obravnavo ovir pacientov v zvezi z dostopom, razpoložljivostjo in stroški po vsej EU.

Vključitev cepljenja v nacionalne **programe obvladovanja kroničnih bolezni** in klinične smernice.

Vseživljenjski pristop, namenjen spremembi razumevanja cepljenja v družbi prek **skupnega sprejemanja odločitev, ki temelji na informacijah**.

Pilotni projekt Vaccination Confidence – Patients’ and Professionals’ Awareness, Communication and Trust (VAC-PACT) (Zaupanje v cepljenje – zavedanje pacientov in strokovnjakov, komuniciranje z njimi in njihovo zaupanje (VAC-PACT)) se financira iz programa Evropske unije za zdravje v okviru pogodbe za zagotavljanje storitev SANTE/2019/C3/013-S12.820639 in združuje ključne deležnike s širokim naborom strokovnega znanja iz celotne Evrope

COMITÉ PERMANENT DES MÉDECINS EUROPÉENS
STANDING COMMITTEE OF EUROPEAN DOCTORS

Health Connect Partners
supporting trust in data